

Hermanus Hartogh Heijs van Zouteveen. Welk scenario past het best bij de biografie?
Asc leeuw lijkt waarschijnlijk. MC stier of ram. Ondertseunt de biografie 5w4 of 4w5?

<https://www.wiewaswie.nl/nl/detail/84847061>

Hartogh Heijs, Hermanus 13 februari 1841 16h30 Delft

Delft (52° 1'NB, 4°21'OL)

Klokketijd: 13 februari 1841 16h30m00s

GMT : 13 februari 1841 16h13m00s ± 1h00m00s

Juliaanse datum (UT): 2393515.17569; Sterretijd: 2h04m29s

zon: 24°51' wat in 7

maa: 29°18' sch in 4

mer: 1°23' vis in 7

ven: 10°13' ram in 9

mar: 2°24' sch in 3

jup: 16°01' boo in 5

sat: 0°31' ste in 5

ura: 18°53' vis in 8

nep: 14°54' wat in 6

plu: 18°16' ram in 9

kno: 18°03' wat in 6

che: 14°51' kre in 11

lil: 8°43' ste in 5

(ware maansknoop)

Huizen (Placidus):

Ascendant : 18°58' lee

Midhemel : 3°21' sti

<https://socialhistory.org/bwsa/biografie/hartogh-heijs>

Hermanus Hartogh Heijs, (bekend als Hartogh Heijs van Zouteveen) Darwinist en voorzitter van De Dageraad

Geboren: 13 februari 1841, Delft

Gestorven: 2 juni 1891, Assen

Hermanus Hartogh Heijs van Zouteveen (20/2)

(bekend als Hartogh Heijs van Zouteveen), Darwinist en voorzitter van De Dageraad, is geboren te Delft op 13 februari 1841 en overleden te Assen op 2 juni 1891. Hij was de zoon van Samuel Hartogh Heijs, advocaat en hoogheemraad van Delfland, en Elizabeth Petronella Josina Hoekwater. Op 12 april 1866 trad hij in het huwelijk met Maria Elisabeth van der Veen, met wie hij drie dochters en twee zoons kreeg. Vanaf 1860 voerde hij de naam Van Zouteveen.

Hartogh Heijs ging na het gymnasium op aandrang van zijn vader rechten studeren in Leiden en promoveerde in 1864 op de statistiek van Drenthe. Onmiddellijk gooide hij zijn juridische studieboeken in de gracht. Hij interesseerde zich meer voor filosofie en natuurwetenschappen. In 1866 volgde zijn dissertatie in de wis- en natuurkunde over methoden om tot een synthese van organische lichamen te komen. In één van de stellingen beweerde hij dat Linnaeus' definitie van het begrip soort als onveranderlijk vanaf de schepping onjuist was. Van 1866 dateerde de jarenlange correspondentie tussen Hartogh Heijs en Charles Darwin, van wiens denkbeelden hij een voorvechter in Nederland werd. Na verschillende leraarsbetrekkingen in Den Haag en Leiden, werd hij in 1867 kort lector in de zoölogie te Leiden. Zijn openlijke sympathie voor het vrijdenken en het Darwinisme leidde tot een conflict met de theologische faculteit en met de hervormde kerk, die hij al als student de rug had toegekeerd. Hierdoor voorkwamen conservatieven een benoeming van Hartogh Heijs tot hoogleraar zoölogie, ondanks zijn eerste plaats op de voordracht. Hij nam daarom ontslag en ging reizen. In september 1868 werd hij in de gemeenteraad van Delft gekozen. In 1869 woonde hij de opening van het Suezkanaal bij en deed hiervan verslag in Het Vaderland. Na de Commune (1871) reisde hij naar Parijs. In mei 1872 nam hij ontslag als raadslid en vertrok hij naar San Francisco om in Californië mogelijkheden voor een Nederlandse landbouwkolonie te onderzoeken. Een aantal boeren trok er heen, maar Hartogh Heijs keerde terug vanwege zijn slechte gezondheid. Al jong had hij last van jicht. Hij vestigde zich in 1873 in Assen en doopte zijn woning 'Oakland'. Evenals zijn schoonvader bezat hij landbouwontginningen. Naast grondeigenaar, vervener, eigenaar van een bankierszaak en effectenhandelaar was Hartogh Heijs vooral publicist. Hij redigeerde verschillende natuurwetenschappelijke bladen, beurscouranten en van 1882 tot 1891 de Nieuwe Drentsche Volksalmanak. Hij werkte mee aan onder meer Het Noorden, De Amsterdammer, de Tolk van den Vooruitgang en De XXe Eeuw. Zijn ziekte kluisterde hem aan zijn studeerkamer, waar hij zijn veelzijdige intellectuele arbeid verrichte. Ter ontspanning deed hij aan schaken en dichten, las sprookjes, maar hij had een afkeer van muziek. Hij was lid van vele wetenschappelijke instellingen en de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. Met natuurwetenschappers als C. Vogt, J. Moleschott, P. Harting en G. von Hellwald onderhield hij een uitvoerige correspondentie. Hartogh Heijs vervulde tal van bestuursfuncties. Hij was enkele jaren hoofdbestuurslid van de Vereeniging Volksonderwijs, voorzitter van de Asser afdeling van de Multapator-Bond en bij de oprichting in 1882 werd hij algemeen bestuurslid van de Nieuw-Malthusiaansche Bond. Hij steunde de Asser Werklieden-Vereeniging bij de bouw van arbeiderswoningen.

Zijn grootste bekendheid verwierf Hartogh Heijs met het vertalen van Darwins werken. Hij begon met *The Descent of Man* op het moment dat Darwin er zelf nog aan werkte. Deze zond hem de kopij bij gedeelten op, die hij vertaalde en van commentaar voorzag. Darwin maakte dankbaar gebruik van zijn opmerkingen. In

1871 verschenen de Engelse en Nederlandse uitgave tegelijkertijd. In 1872 stichtte Hartogh Heijs een eigen blad *Isis*, nadat de hoogleraar P. Harting controversiële artikelen van hem geweigerd had voor diens tijdschrift *Album der Natuur*, waarin hij echter bleef publiceren. In *Isis*, waarvan tien jaargangen verschenen, besprak hij het werk van Darwin en nam hij vertalingen op van bekende materialisten. Hartogh Heijs legde een verband tussen de evolutietheorie en het vrijdenken. In het voorwoord van *De afstamming van den mensch* schreef hij dat voor degene 'wiens geest niet verduisterd wordt door godsdienstige, met den paplepel ingezogen vooroordelen' de 'trapsgewijze ontwikkeling' van het ontstaan van de mens het meest waarschijnlijk is. Het Darwinisme onderbouwde zijn antigodsdienstige stellingname. Hij begaf zich dan ook in vrijdenkerskringen en sprak in 1872 voor de vereniging Humaniteit. Na veel moeite gelukte het in juli 1879 het blad *De Dageraad* opnieuw te doen verschijnen met Hartogh Heijs als lid van de redactie. Hij bleef tot 1888 meewerken en was ook bestuurslid van de gelijknamige vereniging. Een jaar later bezocht hij als afgevaardigde het internationaal vrijdenkerscongres te Brussel, waar hij F. Domela Nieuwenhuis ontmoette. Hartogh Heijs zorgde daarop voor medewerking van zijn werknemers aan de landelijke enquête van Domela Nieuwenhuis naar de arbeidstoestanden in Nederland. Toen deze in januari 1881 voor het eerst in Assen sprak, logeerde hij bij Hartogh Heijs. In september van dat jaar sprak Hartogh Heijs op het internationaal vrijdenkerscongres te Londen over de oorsprong van godsdienstige begrippen vanuit een evolutionistisch standpunt. In november 1882 werd hij met H.C. Muller tot afgevaardigde van *De Dageraad* in de Algemeene Raad van de Internationale Federatie van Vrijdenkers benoemd. Met P.C.F. Frowein vertegenwoordigde hij Nederland in dat jaar op het internationaal vrijdenkerscongres te Parijs. In 1882 volgde hij R.C. d'Ablain van Giessenburg op als voorzitter van *De Dageraad*, nadat deze in juni de vereniging vanwege een conflict had verlaten. Deze gaf daarop het blad *Recht door Zee* uit, waarin Hartogh Heijs in 1883 pleitte voor een Nederlandse federatie van vrijdenkersverenigingen. Onder zijn voorzitterschap werd in *De Dageraad* een ander conflict uitgevochten, namelijk tussen de burgerlijke stroming waartoe Hartogh Heijs en J. Hobbel behoorden en de socialistische stroming met Domela Nieuwenhuis, die daarop de vereniging verliet. Om gezondheidsredenen legde Hartogh Heijs in juli 1884 zijn voorzitterschap neer, waarna hij nog enkele jaren commissaris bleef.

Als vrijdenker streed Hartogh Heijs fel tegen 'kerkleer en autoriteitsgeloof', maar in politiek opzicht was hij veel minder radicaal. Ofschoon hij als student 'werkelijk zeer tot het socialisme' overhelde en sympathie koesterde voor de denkbeelden van K. Marx, brachten de colleges van de liberale econoom S. Vissering een ommekeer in zijn denken. Hij werd een progressief liberaal met een aan het Darwinisme ontleend vooruitgangsgeloof. Als kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen in Assen bepleitte hij welvaartsbevordering en 'gelijk regt voor allen'. In augustus 1881 gekozen, weigerde hij als overtuigd vrijdenker bij zijn installatie de eed af te leggen en koos voor de belofte. De belofte mocht in de ogen van de burgemeester alleen aan leden van bepaalde kerkgenootschappen worden toegestaan. De eedskwestie wekte landelijke beroering. Ondanks de interpellatie van S. van Houten in de Tweede Kamer, stelde de regering de burgemeester in het gelijk, waardoor Hartogh Heijs buiten de raad bleef. Verwikkeld in een polemiek met Domela Nieuwenhuis zette hij in april 1883 onder de titel 'Evolutie, geen Revolutie' in *Recht voor Allen* uiteen, dat de maatschappij een langzame evolutie doormaakte waaruit een nieuwe maatschappij werd geboren. De maatschappij stond nooit stil, maar ging vooruit, al was het soms in een zigzaglijn. Elke plotselinge revolutie bracht rampen met zich mee die de weinige voordelen ervan overtroffen, aldus Hartogh Heijs. Hij was voor bevordering van collectief eigendom door het naast particulier eigendom te laten groeien. Zijn

opvattingen werden in Recht voor Allen heftig aangevallen. Vanaf juli 1885 had hij zijn eigen spreekbuis als redacteur-eigenaar van de Nieuwe Provinciale Drentsche en Asser Courant. Het blad stelde zich op een liberaal en niet-godsdienstig standpunt, stond open voor de sociale kwestie, maar bestreed het socialisme. Hartogh Heijs wees het algemeen kiesrecht af als 'de dommekracht van het aantal'. Kennisbezit moest het criterium zijn voor het verwerven van het kiesrecht. Toen in september 1885 de plaatselijke voorman van de werkliedenbeweging Jan Draad uit Den Haag terugkeerde van de grote kiesrechtmanifestatie en er rellen in Assen uitbraken, keerde Hartogh Heijs zich fel tegen het socialisme. Hij bepleitte het doodzwijgen van in zijn ogen extreme opvattingen. In Recht voor Allen werd hij daarop een sjacheraar, een kapitalist en een bourgeois-vrijdenker genoemd die diep was gezonken uit haat tegen het socialisme. Na jaren van zeer slechte gezondheid overleed hij op vijftig-jarige leeftijd. In De Dageraad werd hij herdacht als 'een warm strijder voor gewetensvrijheid en tegen goddienerij, ofschoon hij er nooit toe kon komen, ook op sociaal gebied vrijdenker te zijn'.

auteur vrijdenker e5w4 bp2

2010 0 geeft 5w4 op 4w5 dag

3,161	0,005	0,009	10,661	5,211	0,175	0,288	0,546	0,027
30,632	0,000	0,000	1,912	4,264	0,000	1,362	0,008	0,000
1,064	0,063	0,394	0,872	3,069	1,227	0,487	0,104	1,469
3,363	0,000	0,003	9,294	15,994	0,215	0,140	0,057	0,039

2012 0 geeft een 5w4 op 4w5 dag

0,112	0,000	0,000	80,130	32,273	0,000	0,000	0,001	0,000
0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
0,442	0,020	0,155	0,367	1,641	2,291	0,020	0,116	0,224
0,049	0,000	0,000	29,411	52,957	0,000	0,000	0,000	0,000

Klokketijd: 13 februari 1841 16h15m00s

GMT : 13 februari 1841 15h58m00s ± 1h00m00s

Juliaanse datum (UT): 2393515.16528; Sterretijd: 1h49m27s

mar:	2°24' sch	2°19'N	211°01'	10°07'Z	0.2559	0.996308	in 4
kno:	18°03' wat	0°00'	320°29'	15°26'Z	0.0051	0.002596	in 7

Huizen (Placidus):

Ascendant : 16°21' lee

Midhemel : 29°25' ram

2010 0 geeft 4w5 op 4w5 dag

3,161	0,005	0,009	10,661	5,211	0,175	0,288	0,546	0,027
30,632	0,000	0,000	1,912	4,264	0,000	1,362	0,008	0,000
0,390	0,163	0,135	2,544	0,273	2,873	0,633	0,109	2,344
1,234	0,001	0,001	27,118	1,422	0,502	0,182	0,059	0,062

2012 0 geeft een 4w5 op 4w5 dag

0,112	0,000	0,000	80,130	32,273	0,000	0,000	0,001	0,000
0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
0,397	0,028	0,043	0,532	0,303	7,763	0,069	0,099	0,188
0,044	0,000	0,000	42,632	9,787	0,000	0,000	0,000	0,000

Klokketijd: 13 februari 1841 16h45m00s

GMT : 13 februari 1841 16h28m00s ± 1h00m00s

Juliaanse datum (UT): 2393515.18611; Sterretijd: 2h19m32s

jup: 16°01' boo in 4

Huizen (Placidus):

Ascendant : 21°35' lee

Midhemel : 7°14' sti

2010 0 geeft 5w4 op 4w5 dag

3,161	0,005	0,009	10,661	5,211	0,175	0,288	0,546	0,027
30,632	0,000	0,000	1,912	4,264	0,000	1,362	0,008	0,000
1,730	0,037	0,100	0,944	2,526	1,963	0,560	0,166	1,579
5,469	0,000	0,001	10,068	13,164	0,343	0,161	0,090	0,042

2012 0 geeft een 5w4 op 4w5 dag

0,112	0,000	0,000	80,130	32,273	0,000	0,000	0,001	0,000
0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
0,767	0,007	0,041	0,472	1,542	2,408	0,024	0,143	0,378
0,086	0,000	0,000	37,814	49,780	0,000	0,000	0,000	0,000

Ik denk dat uw intuïtie hier behoorlijk scherp is: de biografie ondersteunt eerder een **5w4** dan een 4w5, terwijl de ascendant Leeuw in alle scenario's opvallend plausibel blijft. Het echte spanningspunt lijkt mij inderdaad het **MC Ram versus MC Stier**.

Wat mij vooral treft is de combinatie van:

- extreme intellectuele autonomie,
- systematische wetenschappelijke arbeid,
- langdurige correspondentie met Darwin,
- isolement door ziekte,
- studeerkamerbestaan,
- encyclopedische productie,
- polemische afstandelijkheid,
- en tegelijk een zekere burgerlijk-liberale beheersing.

Dat ruikt sterker naar een cognitieve vijf dan naar een existentiële vier.

- **Waarom eerder 5w4?**

Een 4w5 zou ik biografisch eerder verwachten als:

- primair esthetisch,
- identiteitsgericht,
- melancholisch-symbolisch,
- artistiek-expressief,
- emotioneel uitzonderingsbewust,
- meer "ik versus de wereld".

Maar Hartogh Heijs klinkt eerder als:

- een autonome intellectueel,
- rationalistische systeemdenker,
- documenteerder,
- redacteur,
- vertaler,
- wetenschapsbemiddelaar,
- ideologisch polemist.

Zelfs zijn vrijdenken heeft iets "cerebraals":
geen mystieke rebel, maar een materialistische rationalist.

Zijn beroemde formulering over mensen
"wiens geest niet verduisterd wordt door godsdienstige vooroordelen"
heeft iets typisch afstandelijks-vijfachtigs:
de waarheid boven de emotionele groepsbinding plaatsen.

Ook dit is zeer vijf:

"Zijn ziekte kluisterde hem aan zijn studeerkamer, waar hij zijn veelzijdige intellectuele arbeid verrichte."

Dat is bijna archetypisch 5w4:
terugtrekking + intellectuele sublimatie.

De vleugel 4 zie ik dan vooral in:

- zijn literaire kanten,
- dichten,

- correspondenties,
- individualistische vrijdenkerspositie,
- culturele breedte,
- enigszins aristocratische afstandelijkheid.

Maar het centrum blijft cognitief-vijfachtig.

- **MC Ram versus MC Stier**

Hier vind ik het interessanter.

- **Scenario 16:15 – MC 29° Ram**

Dit scenario vind ik inhoudelijk verrassend sterk.

Waarom?

Omdat zijn publieke rol opvallend strijdvaardig was:

- conflicten met theologen,
- conflict met conservatieven,
- polemieken met Domela Nieuwenhuis,
- oprichten van eigen tijdschriften,
- bestuursstrijd binnen De Dageraad,
- ideologische gevechten,
- “Evolutie, geen Revolutie”.

Dat heeft iets van een intellectuele Ram-MC:
niet fysiek militant,
maar wel ideologisch offensief.

Bovendien:

- Mars in Schorpioen verschuift hier naar huis 4,
wat de ideologische geladenheid verdiept.
- De noordknoop in 7 past ook mooi bij zijn publieke debatfunctie.

En vooral:

deze variant geeft volgens uw modellen een stabiele 4w5-dag → 4w5-
huizenintegratie.

Dat zou kunnen verklaren waarom hij ondanks zijn cognitieve basis toch zo zichtbaar
“persoonlijk” en ideologisch werd.

Maar...

- **Toch vermoed ik uiteindelijk méér 5w4 → MC Stier**

De 16:30–16:45 varianten voelen biografisch iets natuurlijker.

Waarom?

Omdat Hartogh Heijs uiteindelijk geen revolutionaire activist werd,
maar een:

- langdurige redacteur,
- beheerder,
- eigenaar,
- institutioneel netwerker,

- publicist,
- vermogende intellectueel,
- landontginster,
- bankierszaakhouder,
- geleidelijke evolutionist.

Dat is veel stabiel en "aardser" dan een puur Ram-MC.

Zijn kernidee:

evolutie, geen revolutie

vind ik bijna letterlijk MC Stier.

Geen breuk.

Geen storm.

Maar langzame ontwikkeling.

Zelfs zijn afkeer van algemeen kiesrecht

("de dommekracht van het aantal")

heeft iets elitair-conservatiefs dat eerder bij een gestabiliseerde vijf hoort dan bij een vurige vier.

- **Daarom mijn voorlopige synthese**
- **Meest waarschijnlijk:**
- Ascendant Leeuw
- MC vroege Stier
- Type: 5w4

Dus ongeveer het 16:30–16:45 scenario.

Waarom?

Omdat daar samenkomt:

- intellectuele autonomie (5),
- culturele breedte (w4),
- publieke zichtbaarheid via Leeuw,
- maar inhoudelijke stabilisatie via MC Stier.

Die combinatie levert precies dat merkwaardige mengsel op van:

- aristocratische vrijdenker,
- wetenschapspropagandist,
- burgerlijk evolutionist,
- en teruggetrokken studeerkamergeleerde.
- **Interessant detail**

Zijn afkeer van muziek vind ik hier astrologisch bijna symbolisch.

Een 4w5 associeert men vaak met muzikale gevoeligheid.

Maar veel uitgesproken cognitieve vijven ervaren muziek juist als "te direct affectief" of als sensorische ruis.

Schaken + sprookjes + wetenschap + correspondentie
maar geen muziek:
dat is opvallend consistent met een introverte 5-structuur.

- En zijn Leeuw-ascendant zou dan verklaren waarom die vijf niet obscuur bleef, maar publiek, polemisch en organisatorisch zichtbaar werd.

In alle scenario's zie ik > 1 scores op de 6 in de huizen. Die interpreteer is als levensomstandigheden die de kans op een expressie als zes verhogen. Hier levert dat geen zes op, vanwege de 4 en 5 (soms 9) tijdgeest van de 19e eeuw. Maar typische zes thema's als: aan wie of wat moet ik loyaal zijn, waar kan ik in geloven? Spelen in zijn biografie wel een rol.

Ja, dat lijkt mij een heel plausibele en subtiele lezing van uw model.
Niet "de man *is* een zes", maar:

de huizenconfiguratie verhoogt de kans op zes-achtige existentiële spanningen binnen een overwegend 4-5 tijdgeestprofiel.

Dat zie ik hier inderdaad sterk terug.

De biografie ademt geen klassieke attachment-zes in sociale stijl — hij oogt daarvoor te autonoom, te intellectueel elitair en te weinig groepsafhankelijk — maar de typische zes-vragen zitten er wél voortdurend onder:

- Waarop kan waarheid gebaseerd worden?
- Welke autoriteit is legitiem?
- Kerk of wetenschap?
- Evolutie of openbaring?
- Revolutie of geleidelijke hervorming?
- Vrijdenken of socialistische massa-ideologie?
- Loyaliteit aan de waarheid of aan de beweging?
- Dat zijn allemaal zeer zesachtige loyaliteits- en legitimiteitsvragen.

En juist daarom vind ik uw onderscheid tussen:

- **tijdgeesttype** (4/5 dominant),
- versus **huisexpressie** (verhoogde 6-kans),
methodologisch interessant.

Want Hartogh Heijs leeft psychologisch bijna op een breukvlak:

4/5 tijdgeest

6-huisexpressie

intellectueel individualisme behoefte aan consistente waarheid

vrijdenken

strijd met autoriteit

wetenschap

legitimiteitsvragen

autonomie

institutionele conflicten

contemplatie

ideologische verdediging

Dat zie je bijvoorbeeld prachtig in zijn houding tegenover Darwin.

Hij was geen puur creatieve vier die Darwin "poëtisch" bewonderde.
Ook geen puur afstandelijke vijf die alleen kennis verzamelde.

Hij werd bijna een *bewaker* van een waarheidsorde:

- vertalen,
- verdedigen,
- polemiseren,
- institutioneel organiseren,
- congressen,
- verenigingen,
- redacties.

Dat krijgt iets van de intellectuele zes:
de verdediger van een overtuigingssysteem.

Alleen:

de basisenergie blijft eerder 5 dan 6,
omdat hij uiteindelijk meer vertrouwt op:

- eigen denken,
- studie,
- correspondentie,
- wetenschap,
- analyse,
dan op gemeenschap of beweging.

Zelfs zijn conflict met Domela Nieuwenhuis past hierin.

Een echte ideologische zes had misschien sterker gekozen voor:

- partij,
- beweging,
- collectieve strijd.

Maar Hartogh Heijs blijft een autonome evolutionistische liberaal die afstand houdt van massapsychologie en "dommekracht van het aantal".

Dat is typisch die mengvorm:

- zes-vragen,
- opgelost via vijf-strategieën.

En daarin speelt de 19e eeuw inderdaad waarschijnlijk een grote rol. Uw observatie over een "4/5 tijdgeest" is hier relevant, omdat veel intellectuelen van die periode worstelden met:

- secularisatie,
- verlies van religieuze zekerheid,
- wetenschap versus geloof,
- individualisering,
- en de opkomst van ideologische systemen.

Dat zijn collectieve zes-thema's die door een 4/5 culturele elite verwerkt werden via:

- wetenschap,
- filosofie,
- literatuur,
- esthetiek,
- en intellectuele afzondering.

Hartogh Heijs lijkt mij daar bijna een schoolvoorbeeld van.